

stris, in æstivis fecisse; quos³ ille latro, nisi aliquid firmitus fuerit, societate vitiorum deliniet. Res est aut tribunitiis, aut privatis consiliis munienda. Nam isti duo vix sunt digni, quibus⁴ alteri Cæsenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas. Te, ut dixi, fero oculis. Ego vos a. d. III. Kal. videbo, tuosque oculos, etiam si te veniens in medio foro videro, diffaviabor. Me ama. Vale.

³ Ille latro] Antonium intelligit, contra quem illi bellum gesturi erant. Existimat enim Quintus Antonium nisi copiis suis viribusque confusus fuerit, alia via illos aggesserum esse: & omnia facturum ut illos sibi placet, & in sententiam suam traducat. Putat eum id facile consecuturum similitudine vitæ, & societate vitiorum. *Vitior.*

⁴ Alteri Cæsenam] Omnibus iniquis erat Quirius, & nemini parcebat, dummodo iura sua ac furori obtemperaret. De ambobus illis Coss. design. pessime sentiebat: verum tamen quantum suspicari possumus, alterum illorum ignaviolem inertioremque altero existimabat: nam quem aliquid consilii habere putabat, vix dignum esse dicebat cui Cæsenam committeretur. Alterum, qui nullius consilii esset, sed penitus infirmi ingenij, ac intemperantissimæ naturæ, vix recte posse iudicabat curare fundamenta Cossutianarum tabernarum. *Idem.* Vide iterum Turnebi Adversaria. 8. 5.

JOSE-

JOSEPHUS OLIVETUS

LECTORI.

LINIUS, de suis ipse præfatus epistolis, *Collegi*; inquit, *non servato temporis ordine: neque enim historiam componebam.* Atque in eadem fuisse sententia videtur, sive Tiro, ut voluit, sive quisquis demum is fuit, qui Ciceronianas^{*} edidit primus: cui multum profectio debet literata posteritas: at paulo plus debitura tamen, si ordine alio digestas accepisset, magisque cum ad intelligentiam, tum ad memoriæ diuturnitatem accommodato. Nam si quid lectori negotium faceffere interdum videtur, hinc maxime orta est difficultas, quod præpostera dispositione aliæ antecedunt, quæ subsequi alias debuerant. Et quoniam eæ non tantum in privatis Tullii rebus, sed multo etiam magis in publicis Romæ negotiis versantur; nemini est, opinor, dubium, quin majori conjunctam utilitati oblectationem habuisset apta distributio, quæ univerfam illorum temporum historiam exhiberet, summi artificis penicillo aut expressam, aut saltem adumbra-

tam. At enim negligi potuit vetus ordo, novusque ac melior descri-

* Tironem patroni sui Ciceronis epistolas, eo, quo passim leguntur, ordine collocasse proditum est. Id ego non libenter credo: libenter enim eum, quem Cicero ipse & vehementer dilexit, & laudavit sæpe ut literatum, ac diligentem, gravi negligentia culpa libero. Feramus illud, atque etiam probemus consilium, quod eas epistolas, quæ ad unum scriptæ sunt, puta ad Lentulum, Cossium, Appium, aliove, simul omnes voluerit conjungere, & rationem habere personarum potius, quam temporum: cum sa-

tis consuet, si tempora spectentur, interponi debuisset multas: sed peccasse eum in iis iis, quas eidem inscriptas aggregabat, nec vidisse ordinem, quem vel adscripta cuique dies, vel argumentum ostendebat, magnope- re miror. Quid, quod in iis disponendis, quæ ad ipsum scripserat Cicero, item ut in aliis peccavit? quod vitium quia non licet excusare, libenter, ut dixi, Tironem absoluto, quemvis alium condemnaverim. *Manutius, proævio ad Comment. in lib. 14. Epist. Famul.*

describi . Primum , si ita esset , tamen fieri non oporteret . Epistolas , quæ sunt eodem tempore , de eodem scriptæ argumento ac negotio , esse alias ab aliis distractas , incommodum est : agnosco . Est in ordinis mutatione remedium : fateor ; sed quale in omni mutatione , quæ si utilitate juvat aliquando , semper novitate conturbat . Et quid putamus causæ aliud fuisse , cur *Familiares* quæ dicuntur , cum aliquis e Germania literator * jam olim vulgarit ordine *chronologico* digestas : tamen extiterit hæcenus nemo , qui vel æmulandam ejus diligentiam , vel editionem adoptandam , censuerit ? Testimonia enim ex his epistolis adducunt scriptores innumeri , aut locos indicant , quibus inspectis sit opus . Parumne igitur magna quærendi difficultas oritur ex ordinis mutatione ? Atque , ut hominum ingenia sunt , e centenis , quos legendi studium delectet , quotum speramus fore tam animosum , & cui tantum suppetat otii , ut loci alicujus inveniendi voluptatem bene credat emi diuturna investigandi molestia ?

Quod si nondum illos mutationis instituendæ suafores revocare hæc ratio ab ea cogitatione potuit ; velim , perpendant ipsi secum , idne postulent , cui efficiendo par sit humana vis aut sagacitas . Epistolis in multis , video equidem , impressa est certa temporis notatio : sed quid plurimis item aliis facias , in quibus vix leve quidpiam , plerumque nihil deprehendas , unde aliquam ducere vel tenuem conjecturam

* Non desunt equidem speciose rationes , quibus induitur vir clarissimus , *Adamus Thierius Sibiricus* , novum ordinem secundum annos & consules ut inveniret , industria non contemnenda laboravit . Justo modo etenim temporibus dispensatis , quanta lux rebus & historiis accedat , nemo est literarum disciplinis imbutus , qui ignoret : si modo dispensari ferres per annos & tempestates ubique possit . Quot vero in epistolis Ciceronis sunt , de quibus dubitant eruditi , utrum civile bellum antecesserint , an ardente illo , aut prope finito , sint conscriptæ ? & quoties a doctissimis viris argumento , quod prænotarunt ,

adjectum est , *Incerto anno* ? & , si etiam tempus videatur deprehensum esse , fortasse tamen non distincte innotescit , ut annum definire , & consules nominare , aut partem anni , vel mensis possis exprimere . Hoc enim oportet fieri , si ad tempus epistolæ , quo scripta una quæque fuit , cum cura & industria sunt ordinandæ . Ex quo consequitur , Sibirianum ordinem pro certo qui tradunt alii , vel etiam accipiunt ; utrosque ab eo , quod certum probatumque sit , in multis longius aberrare . *Cæsaribus præfixis in Epist.* Fam. *lib.* *ut inscripserit* , ad *Diversos* .

liceat ? Tullium ergo , aut ejus custodem scriniorum , & studiorum adjutorem , excitemus Tironem ab inferis , ut sciscitemur de multis , quæ illi habent secum , *servanturque sepulcro* . Nam quod Sigonius , ac Manutius , Romanarum rerum apprime gnari , atque in Ciceronianis supra modum curiosi , ad hanc investigationem omne studium contulerunt : tamen , quæ fuit illorum hominum vel prudentia , vel modestia , contulerunt se , ne quid novarent in vulgatis . Quorum verendum hoc æmulari me decet magis , quo diligentiam minus possum .

Quamquam in hac editione provisum & illud est , ne omnis desideretur ea utilitas , quam asferret novus epistolarum ordo , per annos & Consules distributus . Tabulam enim columellis distinctam exhibebo , qua demonstretur , quo quæque sit numero ad historicam rerum notitiam legenda . Neque tamen in multiplici conjectionum copia errorem omnem præstare ausim . Id selegi , quod propius visum est ad veri speciem accedere . Ita & consequentur , quod volebant , historiæ curiosi ; & manebit librorum atque editionum veterum usus .

Alterum fuit quoddam postulatam de Commentariorum situ & collocatione : in quo nimis pugnax contra monitores amicos esse nec volui , nec debui . Proinde , etsi illud semper æque comprobo , quod initio in explicanda consilii mei ratione scripsi , eam supellectilem universam in extrema voluminis parte , ubi abvolentibus atque legentibus visatur * , stare melius , quam ipsi operi singulas fusa paginas sollicitet invitos , atque a contextus perpetuitate revocet : non recusavi tamen , quin id facerem in Epistolis , quod feci jam antea in Fragmentis , hoc est , iisdem paginis Ciceronem , ejusque interpretes jungerem . Quippe minus verendum , ne media

* De Editione Parisiensi id quidem intelligendum est .

forte in epistola, cum breviculæ sint, lectorem constantia deficiat: neque hic ea est, quæ aliis in libris, argumentorum rationumque continuatio, unde averti animum non oporteat. Sed tamen hoc monere non desinam, commentariis perinde utendum esse, ac medicamentis, parce ac sobrie, ubi necessitas jubet. Non enim horum assuetudo corpori plus officit, quam ingenio usus illorum frequentior.

His autem sexdecim libris, qui hoc volumine continentur, nullam fuisse olim communem inscriptionem colligebat Victorius ex veterum Grammaticorum instituto ac more; qui cum loca quædam hinc depromunt, librum quemque non aliter designant, quam ejus nomine, ad quem prima scribitur epistola. Hoc etsi reducere satagit ille salutis Tullianæ restitutor, incommodum erat satis, ut moleste nemo ferre debeat, esse mutatum. Criticis dolet mutatum esse parum feliciter. Quædam editiones titulum præferunt, *Epistolæ Familiares*: alia, *Epistolæ ad Familiares*. Atenim neque in plerisque inest ea forma, & proprius character, qui familiare genus epistolarum discernit a cæteris: neque plurimi eorum, ad quos sunt missæ, Ciceronis erant familiares. Propterea nonnullis recentioribus placuit inscriptio, *Ad diversos*. Quæ melius fortasse convenit. Verum id libuit sequi, quod erat in exemplo Gruteriano, & offendi magis usitatum.

Ad extremum, ne quid prætermittam, quod lectori esse declaratum oporteat: de illa, quam promisi, & proxima statim pagina offeret, Epistolarum annali Tabula, erant tamen duo, quæ admonere debueram. Ac primo quidem, eas omitti epistolas, de quarum anno quod affirmarent, vel ariolarentur, viri docti non habuerunt. Deinde in putandis annis id me retinuisse, quod Franciscus Fabricius in *Ciceronis Historia per Consules descripta* constituerat. Non, quod hanc ego rationem Varroniana veriolem esse existimem: neque e-

nim

nim id meum est, neque hoc loco disceptandum. Sed, cum tenui admodum discernantur limite, & ab altera Cicero ad alteram transisse aliquando videatur; discedere a Fabricio nolui, ne lectores conturbem, si qui volent (velle autem debent omnes) intelligendis melius Epistolis lumen ab ejus Historia mutuari.

